

HÁZÉPÍTŐK

Szakadozott nyári ruhában, amelyet keményre edzett a szétpriccolódott malter, a cementpor és a mész, nagy lépésekkel, két vedret lóbálva megyek az utcai vízcsap felé; leteszem: a vedreket, egyiket a földre, másikat a kis cementgyűrűre, a kampós vascsőr alá, ránehezedem a fogantyúra, figyelem, ahogy a víz fölfelé kúszik a veder zománcos oldalán. Megtöltöm a másikat is, aztán fölemelem őket, beleszúr a fájdalom a könyökömbbe. Befordulok az udvarra, ott, ahol hosszú sávban lebontottuk a dőlingélő léckerítést, még amikor kopár volt az udvar. Sándor kis kupacba lapátolja a homokot, szürke cementport ráz a tetejére papírzsákból; az állványokon, pár lépésnyire tőlünk, hangosan füttyörésznek a kőművesek, a cementpor felcsap, könnyű felhőként libeg a napsütésben, a vedreket Sándor mellé állítom, és nekilátok összekeverni egy gereblyével az anyagokat, amíg egyenletesen szürke lesz a homok, Sándor vizet zúdít a kupacra, karján megduzzadnak az izmok, ahogy a vedret emeli, szemöldöke szürke a cementportól. Keverem a sáros masszát, közben a kőművesek abbahagyják a füttyörészést, és kiáltoznak: téglát, téglát; menj, mondja Sándor, vigyél téglát nekik, aztán megmeríti a vedreket a malterben, felemeli őket, és átbújik két gerenda között, miközben a kőművesek vakolókanállal döngetik a deszkákat, és azt kiáltják: téglát, téglát.

(Szekér jön az utcán, nagy gumiabroncsos; két izmos és ideges ló húzza, kiizzadt hátukon villog a nap, a szekérben, egy keresztbe tett deszkán szivarozik a fuvaros, ahogy befordulnak az udvarra, erősen megdől a szekér, a lovak táncosan

kapkodják a mellső lábukat, nyehó, rikkant a fuvaros, és leugrik a bakról, egyszerre állnak meg a lovak, horkantva emelgetik a fejüket, aztán összedugják, és tanakodnak megnyugodva, vastag patakok indulnak el a nyakukon. A szekeres kihúz egy vascsövet a szekér aljából, aztán egy deszkát, finoman leporzik a homok a szekérből, sírhant formájában marad az udvaron, a fuvaros megdöngeti egy lapáttal a szekér oldalát, téglát, téglát, kiáltják az emberek az állványról, Sándor megmeríti a vedreket a malterben, és átbújik két gerenda között, veszem a pálinkásüveget, és körbejárom az állványokat, közben besötétedik, na, mára elég lesz, mondja az öregebbik kőműves, maradjon holnapra is, mondja a fiatalabbik, és leporolja a nadrágját.)

Akkor már négyéves a kislányunk, egész délután a deszkarakások és az állványok között mászkál, ami nem éppen veszélytelen, ezért állandóan figyelni kell, vigyázni a mozdulatait, de amikor besötétedik és elmennek a kőművesek, félenken közelebb húzódik. Üres az udvar és csendes, lámpát gyújtok, árnyékok motoznak a deszkahalmazok között. Sándor felemel tíz téglát a rakásból, elballag vele az állványokig, és felteszi őket a deszkákra, a téglarakáshoz megyek, fáj, sajog a bőr a tenyeremen, leemelek nyolc téglát, elviszem az állványokig, Marika ásít, Sándor leteríti a kabátját a földre, és lefekteti Marikát, aztán felemel tíz téglát a rakásból, elviszi az állványokig, így sorakoznak egymás mellé a téglák: tíz, nyolc, tíz, tíz és újra nyolc, meleg van, csendes nyári éjszaka, árnyékok motoznak a deszkahalmazok között, Marika alszik a lámpa alatt, letakarom a szvetteremmel, Sándor felemel kilenc téglát, elviszi az állványokig, a mozdulatai meglassulnak, megyünk, kérdi, igen, válaszolok gyorsan.

san, hiszen már nem is érzem a kezem. Sándor nevet, lehajol, és óvatosan, a kabáttal és a szvetterrel együtt felöleli Marikát, elfújom a lámpát, és eldugom a gerendáik közé, és táskába teszem az üres pálinkásüveget.

(Barna volt a bőre, kátrányszínűre égette az erős fényű nap, a szemöldökei sűrűn összenőttek meghajlott orra felett, beárnyékolva a szürke szemeket, – ilyen ember volt a fuvaros, aki a homokot hordta a folyóról. Izmosan és izgágán ült a bakon, valami furcsa büszkeséggel, ami megmagyarázhatatlannak tűnt, hangosan füttyörészett mindig, méltó társaként a kőműveseknek, akikkel sohasem állt szóba. A lovak, amiket különben végtelenül szeretett, kövérek voltak, izmosak és vörös szőrűek, homlokukra és farkuk tövére színes gyapjúmasnikat kötött a gazdájuk, idegesen, táncos lábakkal, a szekeret szinte felborítva toporzékolnak be az udvarunkra a lebontott kerítés mentén, és olyan furcsa volt, ahogy a két hatalmas állat egyszerre megállt, mindig ott, ahova kiszámította a fuvaros. A testükről patakokban szakadt a verejték, mintha meghajszolták volna őket, pedig csak meleg volt, pontosabban forró nyári délután. A fuvaros kihúzott egy deszkát és egy vascsövet a szekér aljából, egyetlen, tompa huppanással süppedt a földre a homok, gyanakvó, vérmes szemekkel, hátracsapott fülekkel és összedugott orral álltak a lovak a rúdnál, s amikor rájuk kiáltott az ember: gyíjj, az úristenit, egyszerre kirúgnak, felcsapott fejjel és toporzékoló lépésekkel úgy rángatták keresztül a szekeret a homokrakáson, mint valami nevetséges, az ő hatalmas erejükhöz méltatlan, megalázó terhet.)

Öreg éjszaka van már, megyünk a kihalt utcán a fényfoltok felé, a város központja felé. Marika mélyen alszik, pedig himbálózik a feje a Sándor

vállán, szótlanok vagyunk, fáradtak, így megyünk végig a kihalt utcákon a város központja felé, az egyetlen nyomorult pinceszoba felé, ahol reggel rohanó lábak dobognak el az ablak előtt, ahol bűzös, piszkos csíkokat izzad a fal, belépünk az öreg ház kapuján, csendes a nagy udvar, alszanak a lakók, lemegyünk a lépcsőn, kizárom az ajtót, és villanyt gyűjtök, Sándor belép, Marika álmosan pislog a csupasz villanykörte fényében, hagyd nyitva az ajtót, hadd szellőzzön a szoba, mondom, Sándor beteszi Marikát a rácsos ágyba, amit akkor már kinőtt a kislányunk, becsukom az ajtót, eloltom a villanyt, és lefekszünk, a keskeny ablakon keresztül éppen az arcunkba világít egy tompa fényű utcai lámpa, Sándor Marika felé figyel a sötétben, aztán átölel, elcsigázottan adom oda magam.

(Egy nap kétszer fordult a szekér, már szépen alkonyodott, amikor megérkezett, vagyis bekarnyarodott a szekér az udvarra, kiáltásokkal és ostorpattintással a lovakat egyenesen az udvar közepén sötétlő homokhegynek vezette a fuvaros, a topogó bokák, a feketére kent paták elmerülnek a homokban, vicsorgó fogakkal, habzó szájjal és megvadult testtel úgy látszott, elsöprik a lovak az akadályt, belerobbannak a téglarakásba, a kerítésbe, és elvágtnak távoli, idegen földek felé, amikor a nagyobbik ló, talán mert megbotlott, talán mert megcsúszott, teljes hosszában végigzuhant, a hámat maga alá gyűrve, a lábait mint valami merev karókat messze nyújtva, a feje fölfeszítve, így feküdt mozdulatlanul a homokhegyen, káromkodva ugrott le a szekeres az ülésről, két ugrással elérte a fekvő állatot, fel, fel, kiáltotta, és belekapaszkodott a szíjakra a ló álla alatt, mozdulatlanul, csendesen fújtatva várakozott az állat. A kőművesek letették a kanalukat, a szá-

jukat még füttyre csücsörítve, gyönyörrel bámulták a cirkuszt, a nem remélt szórakozást, de fájdalmas volt a ló szeme, és fájó volt a hatalmas test is tehetetlenségével és megalázottságával, a fuvaros sorra lekapcsolta róla a szíjakat, s csak amikor már semmi sem kötötte a szekérhez, akkor állt fel a ló, mint valami óriási megvert kutya, pedig a szekeres a nyakát és a testét dörzsölgette, és ilyeneket mondott neki: ügyes ló vagy, na, ügyes lovacska.)

Képtelen vagyok elfelejteni a reggeleket: Sándor megráz, s ahogy a keze a vállamhoz ér, feltör belőlem a tiltakozás, hagyj, nyöszörgöm, hagyj! Öt óra van, Mária, mondja csendesen, mintha valami nyugós gyereknek magyarázna, aztán felkel, zibong alattam az ágyrugó. Nehéz a fejem, sajognak az izmaim, ahogy felkönyökölök, Sándor felhúzza a nadrágját, matat a kályhán, előkészíti a teavizet, és begyűjt, a rácsos ágy felé nézek, Marika összegömbölyödve alszik, felette, a falon lomhán és undorítóan felfelé kapaszkodik egy svábbogár, egyszerre fölbredek, gyorsan, sikoltom hisztérikusan, verd le onnan. Sándor a kezem után néz, odalép a falhoz, és kinyújtja a kezét, a bogár óvatosan, lassan mozog, aztán elengedi a falat a lábaival, koppan a padlón, és nagyon fűrgén eltűnik a szőnyeg alatt, úristen, mikor lesz már ennek vége! A kályhán sistereg a teavíz a kislevelekben, beleszórom a száraz leveleket, és félrehúrom az edényt, Sándor begyömöszöli az ingét a nadrágjába, költsd fel, mondja, és Marika felé int, odamegyek a rácsos ágyhoz, megrázom a kicsi, gömbölyű vállakat, szívem, suttogom halkán, szívem! Marikának mulatságosan legörbül az ajka, ahogy tápázkodik, felölelem, és az asztalhoz viszem; hogy ne lépjen a hideg padlóra, leültetem a székre, és mellé ülök. Teát és vajás kenyeret reg-

gelizünk, a kenyér megmerevedik az emberem kezében, félúton a szája felé, ezt figyelem, ahogy elbámul a semmibe, a szemében vibrál a fáradtság, a szája körül konokká keményednek a vonások a kétnapos szakáll alattit. Felveszi a kabátját lehajol Marikához, és megcsókolja, szervusztok, mondja, és elindul, mert a vasgyárban korábban kezdődik a munka, felöltöttem Marikát, eloltom a gázt és a villanyt, és kilépünk a szobából, Marika fölfelé mászik a rozoga betonlépcsőn, bezárom az ajtót, kihalt az udvar, itt-ott villany ég az ablakok mögött, reggeliznek vagy mosdanak az emberek, a karom megsajdul, ahogy fölveszem Marikát, meleg kezekkel, szorosan átöleli a nyakam, a levegő hűvös és kellemes, a nap vörösre festi a házak csúcsait, ahogy megyünk a napközi otthon felé, a vén épület kapujában elbúcsúzom! Marikától, és rohanok a textilgyárba, a kora reggeli, hűvös levegőben, miközben a nap lassan előkerül a házak közül.

Összefüggőnek, folyamatosnak tűnnek a dolgok, pedig eltelt közben egy-két év; sietve megyek hazafelé a textilgyárból, befordulok a kapun, a nagy udvarra, a szomszédaink kint állnak az ajtóknak előtt, pedig hideg van már, késő őszi idő, a lépcsőnkhez, amelyik a pincelakásba vezet, nagy teherautó farolt, férfiak mozognak körülötte, Marika már hazajött az iskolából, áll az autó mellett, és bámészkodik, hát költöznek, kedves, mondja valaki, a teherautó mögül István, a férjem öccse integet vidáman, siess, kiáltja felém, különben itt hagyunk, Sándor jön ki a szobából, az éjjeliszekrényt a mellére öleli, így mászik fölfelé a lépcsőn, fogd meg, mondja az öccsének, ne tátsd a szád, a sofőr leengedi a kocsi oldalát, oda tegyék, mutat-

ja, de nem segít nekik, Sándor fellöki az éjjeli-szekrényt az autóra, lemegyek a lépcsőn, a szobában teljes a felfordulás, az ágy darabokra szedve, a kályha lecsavarva a csövekről, a villanykörte az asztalon, a szekrény elhúzva a faltól, István felemel két konyhaszéket, kifelé indul velük, másra nem tudnád rátenni a kezed, morogja Sándor, és belekapaszkodik a kályhába, finoman pereg a hamu a lyukakból, várj, mondom, és megemelem a kályha másik végét, zötyögve összeverődnek rajta a kályhacsövek, ahogy kifelé hátrálok, a lépcsőn a lábam minden lépésnél nekiütődik a vasnak, leesnek a kályhacsövek, és csatogva visszagurulnak, az isten verje meg, szitkozódik az emberem, István megfogja mellettem a vaspárkányt, hagyd csak, mondja, és megemeli, lemegyek a lépcsőn, és összeszedem a szétgurult kályhacsöveket, a kezem összekormozódik, a lábamról, a térdem alól fekete vércsík csordogál lefelé, Marika a teherautó orránál bámészkodik, káromkodva emelik a szekrényt a férfiak, és fölfelé kapaszkodnak a lépcsőn, a szoba üres, szinte fáj, ahogy szétnézek benne, becsukom a keskeny ablakokat, bezárom az ajtót, és felviszem a kulcsot a szomszédasszonyomnak, hát költöznek, kedves, mondja, sok boldogságot! Beülök a kabinba, a kislányom mellé, a kocsí remegve elindul, becsapom az ajtót, nagyot fordul velünk az udvar, ahogy lassan kigördülünk a kapun, emberek jönnek-mennek a járdákon, ezt figyelem a leeresztett ablakon keresztül, pontosabban valami furcsa büszkeséggel kutatok ismerős arcok után, hogy inthessek nekik, mert ebben a pillanatban csak erre van kedvem, a házak fűgén rohannak visszafelé kétoldalt, átmegyünk a hídon, a nagy folyó felett, szürke és zavaros alattunk a víz, aztán befordulunk végre a kis utcába, a házunk elé.

(Hogy megnőtt a kislányom néhány év alatt, ezt figyelem, mert az ablakból éppen a kaput látom, nagy táskával, sötét egyenruhában áll a járda szélén, valami magas, sovány fiúval, aki tömött aktatáskát ölel a mellére, és élénken magyaráz Marikának, aztán nevetnek; ülök a nagyobbik szobában, az ablak mellett és sokszirmú, piros virágokat varrok egy asztalterítőre, mert úgy szeretném, hogy a konyhában minden terítő egyforma legyen, a fiú megsimogatja a kislányom arcát, leteszem a terítőt, és közelebb hajlok az ablakhoz, Marika lóbálja a kezében a táskát, ahogy befelé jön a sűrke cementjárdán, az előszobában leveti a cipőjét, papucsot húz, így lép be a szobába, csokolom, mondja vidáman, mi van kaja? Ki volt a fiú, kérdem, aztán kimegyek a konyhába, megterítek, és kiteszem az ételt, Marika asztalhoz ül, te nem ebédelsz, kérdi, nem, válaszolok, megvárom apádat. Gondolom, éppen szabadságon voltam, nyugodt napok lehettek.)

Hogy a házat kívülről levakoltassuk, meszet vásárolunk egy nyáron, hatalmas, fehér kötömbökben hozza el Sándor és a fuvaros a nagy, gumiabroncsos szekeren, ledobálják őket az udvar közepére, oda, ahova mély gödröt ásott Sándor, hogy megolthassuk. Amikor elment a fuvaros, két vederral vizet hordok a konyhából, és a gödörbe öntöm, Sándor felemel néhány követ, és bedobja a gödörbe, pezsegni kezd a víz a kövek mellett, és tej színűre fehéredik, Sándor bedobál még néhány követ, aztán egy hosszú nyelvű gereblyével kavarni kezdi a vizet, veszem a vedreket, bemelegyek a konyhába, és megtöltöm őket a csapnál, aztán kiviszem, fortyog a víz, gőzölög, Sándor keveri az egyre sűrűsödő masszát, újabb követ dob a gödörbe, a mésztej felcsap, Sándor eldobja a gereblyét, és a szeméhez kap, az arca eltorzul a

fájdalomtól, a fogai csikorognak, mutasd, kiáltom, és odaugrok, megpróbálom lefejtetni a kezeit, hagyd, sziszegeti Sándor, várj egy kicsit. Pislogva kinyitja a szemét, belemártom a zsebkendőmet a vederbe, és odaadom, Sándor megtörli a szemét, kicsit rászorítja, aztán kinyitja, miközben a víz zakatolva fortyog a gödörben, nagy, fehér buborékok úszkálnak a tetején, fáj még, kérdem, nem, mondja Sándor, csak valahogy minden homályosabb.

(Virágcsokrokkal és mindenféle dobozokkal lefelé jön Marika a virágokkal beszórt és ünnepélyesre díszített lépcsőn, vagyis így jönnek lefelé a szépen kiöltöztetett lányok és fiúk, hogy elbűcsúzzanak az iskolától, diákok és ragyogó arcú anyák állnak sorfalat nekik, ebből az alkalomból, hosszú habozás után, egyéb apróságok mellett vékony aranyláncot vásároltunk Sándorral a kislányunknak, négylevelű kis arany lóhere csüngött a láncon, csókok és jókívánságok között ezt adtuk oda Marikának, hogy tovább éljen benne az emlékezés. Mert az emlékezésre mindenképpen szükség van, akkor is, ha az ember fekszik az egyetlen szobában és képtelen elaludni, pedig késő éjszaka van már, csak úgy tündökölnék a csillagok az ablak mögött. Marika elment végül, mert az egyetemi felvételik után az egészségügyi technikumba került, tudószanatóriumba helyezték, amikor elvégezte, a hegyek közé, azóta csak a szabadságát tölti itthon.)

Ilyen volt hát a házunk. Szürke, mert festés helyett a falakat híg, cementes lével spriccolták le. Közel volt a folyóhoz, a hozzá tartozó kert és a kert mögötti kis utca választotta el tőle, de a kertre nyíló ablakokból nem lehetett látni a vizet, gyümölcsfák és bokrok takarták el. Kockakővel borított mellékutcában volt, az út két oldalán a

járdát aszfalttal öntötték le valamikor évekkel ez előtt, az aszfaltban egyenlő távolságokra kerek lyukakat hagytak az útburkolók, ahova aztán facsemetéket ültettek a kis utca lakói – a mi házunk előtt három ilyen fa volt, az évek során szépen megnőttek és kiterbélyesedtek, tavasszal tenyérnyi leveleket bontottak az ágak. Két fa között zöldre festett vaskapun keresztül lehetett belépni az udvarunkra, ezt a kaput alacsony betonoszlopok fogták közre, a kerítés is ilyen oszlopok közé erősített, lándzsahegyben végződő vasrácsokból állt. A kaputól betonjárda vezetett a két alacsony lépcsőfokig, ahol mindig egy gyékényből font lábtörlő volt, alkalmi árusoktól vásároltam. A ház és az utca közötti földsávra virágokat ültettünk minden tavasszal, a ház mögött volt a kertünk, kis terület gyümölcsfákkal és málnabokrokkal. A két alacsony lépcsőfokon keresztül az előszobába lehetett lépni, innen három ajtó nyílt a szobákba és a konyhába, világosak voltak a helyiségek, a szobák falait kékre festettük, az ajtók fehérek voltak, a függöny is fehér volt az ablakokon.

A folyó vize mindig szürke és nyugodt volt, és csendesen kanyargott a kavicsos partok között, halászok ültek mozdulatlanul a partjain, és nyáron, fent, a gát alatt barna bőrű emberek fürödtek, elhozta a szél a kiáltásaikat a házunkig, néha kimentem a hídra, és onnan néztem a vizet, szürke volt mindig és nyugodt, de egyszer megzavarosodott, piszkos örvényeket vetett, és előntötte a környező földeket.

Négyen vagy öten ültünk a csónakban, nem emlékszem pontosan, mert akkor minden összekavarodott, sötét volt a víz, örvénylő és erős sodrású, és úgy tűnt, bármelyik percben elragadhatja a

csónakot, legalábbis az ember, aki hátul állt, és egy hosszú rúddal, erős mozdulatokkal tolta a szemben levő házak felé, ezt gondolhatta, mert időnként élesen felkiáltott, nem tudom, hogy mit, nem jegyeztem meg a szavakat, a csónak vészesen himbálózott a piszkos és kavargó vízen, nem tudom, ki volt az az ember, aki a csónak végében állt, és időnként élesen felordított, nem jegyeztem meg az arcvonásait sem, az alakjára sem emlékszem, nem tudom, fiatal volt-e vagy öreg, valami furcsa tavasz volt, az eső ólmosan és egyhangúan zuhogott, Sándor a csónak orrában ült, így mesélte ezt később, deszkadarabbal segített megtartani a bárkát a helyes irányban, azt hiszem, mély csend volt körülöttünk ebben a pillanatban, de lehet, hogy harsogva ütköztek meg a hullámok a bárka oldalán, végül csendesesen besiklottunk két házsor közé, kezek nyúltak utánunk, és kirángattak a jéghideg, térdig érő vízbe, azt hiszem, vittem valamit a karomban, kabátokat vagy asztalterítőket, vagy csupán egy kisszéket – hiszen ez olyan mindegy volt.

(Istvánék, a férjem rokonai dombon laktak, magasan a város fölött, ide menekültünk azon az esős, tavaszi napon, mert végre fedél alá akartunk kerülni, Anikó éppen a: gyerekeket öltöztette, amikor beléptünk fáradtan, vizesen és kétségbeesve, hallom, baj van nálatok, mondja, megette a fene az egészszet, sziszeget Sándor, és végigveti magát a heverőn, a férjem még nem jött haza a gyárból, mondja Anikó, úgy látszik, nagy a felfordulás, Sándor felugrik, nem bírok itt ülni, mondja, és elrohan, a gyerekek kergetik egymást az asztal körül, Anikó vigasztalni próbál, de hidegek a szavak, megrekednek valahol a fülemben, a két fiú hajba kap az asztal alatt, ezt nézem, ahogy tépik, cibálják egymást, István jön haza, agyagos, vizes

a nadrágja, csapzott a haja, ásványvizekről beszél, képtelen vagyok figyelni, ülünk az asztalnál, és beszélgetünk, Sándor bejön, már az ablakpárkányig ér a víz, mondja, és leül a heverőre, aztán újra elrohan, nem tudom, mikor jön vissza, már nem látszanak az ablakok, mondja, a kezeim tétován babráljak a terítón, mintha először látnám, úgy nézem az ujjaimat, bütykösek és vastagok, régi sebhelyek tarkázzák, Sándor felugrik, nem bírok itt ülni, mondja, hát nem értitek?)

Volt a városnak egy pontja, ahonnan éppen a házunkra lehetett látni, ide rohant ki Sándor állandóan ezekben a napokban izgatottan és idegesen, mocskos félcipőben és az öccsétől kölcsönvett esőkabátban, miközben én a gyerekekre vigyáztam és Anikónak segítettem főzni és tisztán tartani a lakást, hogy megszabaduljak a gondolatoktól és a fájdalomtól, a gyárakban szünetelt a munka, de István állandóan elment menteni, ami menthető, ahogy ő mondogatta, ezekben a napokban az Istvánék konyhájában aludtunk, a heverőn, éjszaka görcsösen rángatóztak az izmok az emberem testén, mintha valami pokolnehéz munkát végezne, a konyhában sötét volt, és az esőcseppek egyhangúan doboltak az ablakon, valami megmagyarázhatatlan, alvadt vér ízük volt ezeknek az éjszakáknak.

(Nem tudom megmagyarázni ezeket a dolgokat, mert képtelen vagyok megérteni őket. Erősebb lett volna a víz sodrása ezen a részen? Vagy mi építettük túlságosan gyengékre a falakat? Hiszen a szomszédaink házát éppúgy ellepte a víz, mint a miénket!)

Gyorsan, de nyugodtan folyik a víz a híd alatt, ezt nézem valami furcsa gyűlölettel, ahogy megyünk a hídon Sándorral, a nap óvatosan ki-ki-süt a felhők mögül, az emberem nagy, nehéz lépé-

sekkel megy mellettem, a homloka csupa ránc, a szemet nem emeli fel a földről, úgy húzza a fejét a vállai közé, mintha félne, hogy megüti valaki, és mégis ilyeneket mond nekem: ne ess kétségbe, Mária, próbáld meg elfogadni a dolgokat úgy, ahogy vannak, vagyis tartja bennem a lelket az emberem, megpróbál előkészíteni valami szörnyűre, nagyobb csapások is érhetek volna, mondja, az utcán a törmelékeket tisztítják el az emberek, a házak ablakai nyitva, az udvarokon székeken és deszkákon ruhák és ágyneműk, a lábaim remegni kezdenek, ahogy a házunk felé közeledünk, a csend végighasít a testemen, üres lesz a mellem, a gyomrom, a fejem, mint a kertünk, a mi kopár és megcsúfolt kertünk: kiszakította a vaskaput a víz a sarkaiból, a járda csupa iszap, csupa törmelék, előttünk a ház kegyetlen karikatúrája, a betonalap, két nagyobb négyszög – a szobáink, és három kisebb téglalap lefektetve – a konyhánk, az előszobánk és a fürdőszobánk, téglák és vasak szerteszét, s valahol messze az egyik vaskályhánk, mélyen beleágyazódva a sárba, lefelé peregnek mellettem az évek, s én egyre jobban belegörnyedek, úgy tűnik, a homlokomon leszalad egy izzadságcsepp, de nem esik le a földre, hanem egészen természetellenesen átúszik a levegőn, és rátapad a betonlapra, Sándor végtelenül lassan elballag a két lépcsőfokig, amelyek most már a semmibe vezetnek, és leül, belemeríti a kezét egy agyagos tócsába, lefelé peregnek mellettem az évek, elvonszolom magam az emberemig, és a szoknyámat előresimítva mellé ülök.

(Emberek jönnek befelé a kapun nyakkendősen és gumicsizmával, négyen vagy ötön lehetnek, gondolom, mérnökök és pénzügyiek, óvatosan kerül-

getik a tócsákat, ülünk a lépcsőn, odajönnek, egészen közel hozzánk, egyszerre kisüt a nap, megvilágítja az arcukat, a bizottságtól vagyunk, mondja az egyik, és furesán és megmagyarázhatatlanul a kezét nyújtja, Sándor felemeli a fejét, az arca rettenetes, teljesen kifejezéstelen, a szeme olyan, mint a vakoké, nézi az embereket és zavartan, szégyennel mosolyog, és ez a mosoly megrémít, sohasem láttam, ilyennek az emberemet, a kárt szeretnénk megállapítani, mondja, aki előttünk áll, Sándor a vállát vonogatja, és megrázza a fejét, mintha szabadulni akarna a gondolatoktól, segítenie kell nekünk, bácsi, mondja az ember, Sándor távoli, idegen hangon nyöszörög valamit, és újra megvonja a vállát, az ember alaposan és rábeszélően magyaráz, pénzt akarunk adni, érti a bácsi, Sándor fáradtan mosolyog, aztán összeráncolja a homlokát, nem tudom, mondja teljesen érthetetlenül. Hát nem akarja újraépíteni a bácsi a házat, kérdi az ember, és közelhajol, végtelenül idegen a hang és fájó, ahogy azt mondja Sándor: most már minek? Halkan mondja, tompa, fáradt hangon: most már minek? Aztán visszatér az arcára az a furesa mosoly, és tehetetlenül széttárja a kezeit. Hagyjátok most az öreget, mondja valaki, majd visszajövünk.

Kis szobát kaptunk, csekk-könyvet és papírokat, amikkel építőanyagot vehettünk ki a raktárból, Istvánék kölcsönadtak egy szekrényt, egy ágyat és egy konyhaasztalt, amit azelőtt az udvaron tartottak – ezekkel bútoroztuk be a szobát. Hazajövök a textilgyárból, Sándor fekszik az ágyon, a szeme nyitva, nézi a plafont, ettél, kérdem, nem, mondja, és befordul a fal felé beteg vagy, kérdem, fáj valahol? Visszafordul, a vonások megfeszülnek az arcán, az egész mindenség fáj, mondja, ez az egész élet fáj. Kiteszem az ebédet, gyere,

szólok rá, kell hogy egyél, másként legyengülsz. Legyint, és befordul a fai felé, a fejénél, az ágy-neműtartón egy fém hamutálcával leszorítva a csekk-könyv és a papírok érintetlenül, ahogy odatette őket valamikor hetekkel ezelőtt. Leülök az asztalhoz, majszolom az ételt, Sándor felkel, leül az asztal másik oldalára, kenyeret tör, eszik, étvágytalanul, mint a betegek. Telnek a napok, Sándor hazajön a vasgyárból, lefekszik az ágyra, nézi a plafont, kint egyre jobban kimelegedik, Sándor elmegy a kertünkbe, ahol a házunk volt, a nagy körtefán már érnek a gyümölcsök, nézi őket, nézi a ház alapját, aztán hazajön, leül az ágyra, megnézi a papírokat, hallom, hogy forgatja őket, de nem nézek arra, nem emlékszel, szól rám, nem tudod, hogy mennyi téglát kellett a házhoz? Megfordulok, és rácsodálkozol, fények égnek a szememben, konok kis tüzek, hát nekiállunk mégis, mondom, mi mást tehetnénk, válaszol.)

Lassan, két vedret lóbálva megyek a vízcsap felé, leteszem a vedreket, és megengedem a vizet, és nézem, ahogy a víz felfelé gyűrűzik a veder oldalán, megtöltöm a másikat is, aztán felemelem őket, valami beleszúr a könyökömbé, Sándor felé viszem a vedreket, félúton megállok, leteszem őket, és megtörlöm a homlokomat a blúzom ujjával, Sándor lapátolja a homokot, cementport ráz a tetejére egy papírzsákból, a vedreket odateszem az emberem mellé, pár lépésnyire tőlünk hangoosan fütyörésznek a kőművesek, Sándor letámasztja a lapátot, és megszusszan, aztán ráönti a vizet a kupacra, miközben a kőművesek abbahagyják a fütyörészést, és kiáltoznak: téglát, téglát.